

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 04.07.1959, sp. zn. Cz 176/59, ECLI:CZ:NS:1959:CZ.176.1959.1

Číslo: 3/1960

Právní věta: Právní postavení domácích dělníků.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 04.07.1959

Spisová značka: Cz 176/59

Číslo rozhodnutí: 3

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Práce domácí, Pracovněprávní vztahy, Pracovní poměr

Předpisy: 88/1945 Sb. 104/1945 Sb. 67/1951 Sb. 3/1954 Sb. 54/1956 Sb. 55/1956 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se domáhala na žalovaném podniku místního hospodářství zaplacení částky 3082 Kčs s tím, že za trvání poměru domácí práce u žalovaného podniku jí nebyla přidělena práce, ačkoli se o ni hlásila a byla ochotna ji konat.

Lidový soud civilní v Praze vyslovil povinnost žalovaného zaplatit žalobkyni částku 2100 Kčs do 15 dnů pod exekucí. Dospěl k závěru, že došlo mezi účastníky ke vzniku pracovního poměru, a pokud tento nebyl zrušen, je žalovaný podnik povinen žalobkyni zaměstnávat a přidělovat jí práci tak, aby dosáhla průměrného výdělku, neboť i o odměňování práce domácích dělníků platí stejná ustanovení jako o odměňování jiných pracovníků. Skutečnost, že v I. čtvrtletí bylo přiděleno žalobkyni mimořádné množství práce v předpokladu, že v dalším čtvrtletí tak podnik nebude moci postupovat, není důvodem k nepřiznání nároku, nebyl-li tento předpoklad žalobkyni ani sdělen a není-li také dokázáno, že by s tím žalobkyně souhlasila.

Krajský soud v Praze žalobě rozšířené o nárok na přiznání ušlého výdělku za další měsíce vyhověl a uznal žalovaného povinným zaplatit žalobkyni částku 3082,49 Kčs. Podle odůvodnění rozsudku obvodní národní výbory postupují při zrušení právního poměru domácích dělníků v souladu s ustanoveními dekretu č. 88/1945 Sb. I když lze, jak krajský soud uvádí, připustit, že výhledově bude práce domácích dělníků v budoucnosti zatlačována do pozadí, má v současném stavu vývoje své plné oprávnění, jak z hlediska podnikatelů domácí práce, tak z hlediska domácích pracovníků. Má význam zejména pro osoby se změněnou pracovní schopností nebo pro osoby, které z různých důvodů nemohou vykonávat práci mimo své vlastní bydliště. I domácí pracovníci jsou odborně organizováni a zúčastňují se odborových a stranických schůzí. Je věcí organizace práce, aby jim

práce nebyla přidělována v takovém rozsahu, aby přerůstala řemeslné podnikání. V dalším se dovolává krajský soud ustanovení § 22 č. 5, § 23 č. 1, § 35 odst. 2 dekr. č. 104/1945 Sb., uvádí, že dekret č. 88/1945 Sb. nemá, pokud jde o domácí dělníky, výjimky, dále, že zákony č. 54 a 55/1956 Sb. staví co do nemocenského pojištění a sociálního zabezpečení domácí dělníky ostatním zaměstnancům na roveň. Ustanovení § 5 zák. č. 67/1951 Sb. vztahuje se i na pracoviště domácích dělníků. Z ustanovení § 14 odst. 1 zák. č. 3/1954 Sb. plyne, že zákon předpokládá, že obě smluvní strany mohou mít vliv na zrušení existujícího právního poměru mezi podnikatelem domácí práce a domácím dělníkem.

Krajský soud dospívá k závěru, že pracovní poměr žalobkyně trval v době, za niž je požadována náhrada ušlého výdělku a přísluší jí proto nároky podle § 1162 o. z. o., a to podle posledního výdělkového průměru, ježto v tomto směru platí obdoba jak podle zákona o dovolené, tak i podle ustanovení vyhlášky státní mzdové komise č. 77/1954 Sb. a podle § 2 zák. č. 64/1950 Sb.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že rozsudkem krajského soudu byl porušen zákon.

Odůvodnění:

Jde o to, zda právní poměr, jehož obsahem je práce vykonávaná po domácku, je vždy pracovním poměrem zaměstnaneckým a zda proto – pokud by nebylo jiného speciálního ustanovení – je třeba právní vztahy, jež tu vznikají, posuzovat tak, jako kdyby šlo o právní vztahy vyplývající z pracovního poměru zaměstnaneckého.

Takový zcela všeobecný závěr, který by platil pro všechny případy, kdy jde o posuzování právního poměru, jehož obsahem je domácká práce, nelze přijmout.

Otázku je řešit především se zřetelem na to, jaký obsah má smlouva, kterou určitá osoba s podnikem uzavírá a jejímž předmětem je práce vykonávaná po domácku. Určitá osoba se tu zavazuje k určitému výkonu, případně ke konání určité práce, a to za odměnu; pracovník pracuje mimo provozovnu zaměstnavatelovu, při čemž může používat též práce členů své rodiny a jeho styk se zaměstnavatelem se omezuje na převzetí příkazu a materiálu od zaměstnavatele a na odevzdání hotových výrobků. Vliv vedení a dozoru podniku na práci takové osoby po domácku pracující je již vzhledem k tomu co bylo řečeno, ve srovnání s prací zaměstnance pracujícího v provozovně zaměstnavatele, podstatně zeslaben. V některých případech pracuje domácí pracovník i svými výrobními prostředky.

Uvážíme-li, že smlouva, podle níž se jeden z účastníků zavazuje konat nějakou práci, nemusí být za všech okolností pracovním poměrem zaměstnaneckým, nýbrž může být předmětem i jiné smlouvy jako smlouvy o dílo, smlouvy příkazní, příp. může být obsahem povinností vyplývajících z členství ve výrobním družstvu, pak tím méně lze dospět k závěru zcela všeobecného dosahu, že smlouva, jíž se určitý pracovník zavazuje k určitému pracovnímu výkonu nebo ke konání určité práce po domácku vykonávané, je vždy smlouva pracovní, jestliže lze zjistit řadu odlišností ve srovnání se smlouvou pracovní, resp. při vztahu ryze zaměstnaneckém. Jestliže totiž závazek vyvíjet určitou pracovní činnost může být důvodem odlišné smluvní úpravy, při čemž nutno právě podle obsahu ujednání s přihlédnutím k předpisům pracovním právním, pokud jsou donucující povahy, posuzovat právní vztahy, které mezi účastníky vznikají, platí tento závěr proto tím spíše o právním poměru pracovníka, který se zavazuje k výkonu prací po domácku vykonávaných.

Při řešení otázky, o niž jde, nutno se zabývat tím, jak je právní postavení domácích dělníků právními předpisy upraveno. V tomto směru je především uvést, že není výslovného ustanovení v zákoně – a krajský soud se ostatně také v odůvodnění svého právního závěru nějakého výslovného

ustanovení zákona v uvedeném směru nedovolává – , jež by stanovilo, že smlouva, již se pracovník zavazuje k výkonu prací po domácku, bude vždy smlouvou pracovní se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Takový závěr nelze také vyvodit ani z vládního nařízení č. 261/1942 Sb. ani ze zákona č. 29/1920 Sb. upravujících právní poměry domáckých dělníků.

Není-li výslovného ustanovení, z něhož by takový právní závěr vyplýval, nelze-li takový závěr dovodit ani ze zákonů upravujících právní poměry domáckých dělníků, je se dále zabývat tím, zda by pro takový závěr byla opora vzhledem k jednotlivým předpisům pracovně právním, jež upravují též právní poměry domáckých dělníků.

V tomto směru nutno především uvést, že již sama skutečnost o sobě, že celá řada pracovně právních předpisů obsahuje výslovně ustanovení, že jednotlivá ustanovení zákona je vztahovat i na právní úpravu domáckých dělníků, svědčí závěru, že pracovní poměr pracovníků, kteří pracují po domácku, nebyl již z důvodů existence takového vztahu tím samým považován za poměr zaměstnanecký, ježto by jinak takových výslovných ustanovení zákona, že ustanovení toho kterého zákona je třeba vztahovat i na právní poměr domáckého dělníka, nebylo zapotřebí [srov. kupř. § 35 odst. 2 dekr. č. 104/1945 Sb., § 2 zák. č. 64/1950, § 1 odst. 3 zák. č. 244/1948 Sb., § 3 odst. 1 písm. b) zák. č. 55/1956 Sb.]. Mimo to v některých případech právě vzhledem k odlišné povaze a obsahu právního poměru domáckého dělníka bylo zapotřebí zvláštní zákonné úpravy (srov. § 14 zák. č. 3/1954 Sb., vyhl. č. 61/1957 Ú. l.).

Z toho co bylo řečeno vyplývá, že ani vzhledem k podstatě a obsahu ujednání, jehož předmětem je práce vykonávaná určitým pracovníkem po domácku, a ani vzhledem k platné zákonné úpravě, nelze dospět k závěru, že práce vykonávaná po domácku bude vždy předmětem pracovní smlouvy.

Bude proto záležet v každém jednotlivém konkrétním případě na tom, jaký právní úkon je důvodem vzniku poměru, co účastníci zamýšleli (§ 31 obč. zák.) a co je obsahem vzniklého právního poměru. Podle toho může dojít ke vzniku smlouvy pracovní, smlouvy o dílo apod.

Půjde-li o závazek pracujícího konat práce určitého druhu po nějakou dobu a závazek zaměstnavatele platit mzdu a bude-li učiněno i jinak zadost platným předpisům (srov. dekret č. 88/1945 Sb.), půjde obvykle o pracovní smlouvu zaměstnaneckou, při čemž je uvést, že pojmovým znakem této není, že by závazek konat práce pro podnik musel být uskutečňován v závodě zaměstnavatele. Ovšem tam, kde tyto předpoklady splněny nebudou, zejména pak v případech, kde účastníci při uzavření smlouvy dali najevo, že nemá dojít ke vzniku pracovního poměru zaměstnaneckého se všemi důsledky z toho vyplývajícími, např. ujednali, že práce bude přidělována podle potřeby podniku, resp. za určitých podmínek, bude nutno vzhledem k celému obsahu a okolnostem případu zabývat se tím, zda skutečně šlo o vznik zaměstnaneckého poměru či nikoli. Otázka, zda došlo ke vzniku pracovního poměru zaměstnaneckého, je otázkou právní, takže ji posuzuje soud nezávisle na prohlášeních účastníků. I sama skutečnost, že při skončení vztahu mezi účastníky existujícího se obrátil zaměstnavatel na povolaný k tomu orgán se žádostí o souhlas k rozvázání poměru podle § 13 dekr. č. 88/1945 Sb., by sama o sobě ještě nedokazovala, že tu byl pracovní poměr zaměstnanecký, neboť rozhoduje právě především obsah ujednání a okolnosti, za kterých došlo ke vzniku právního vztahu mezi účastníky. Pokud by šlo o právní poměr zaměstnanecký, bylo by nutno podle zásad o tomto posuzovat otázku náhrady výdělků při nepřidělení práce. Přitom je ovšem uvést, že se zřetelem na ustanovení zákona č. 244/1948 Sb. o státní mzdové politice, který dává státním orgánům provádějícím státní mzdovou politiku zmocnění, aby upravily též otázky náhrady mzdy při nekonání práce pro překážky v práci na straně zaměstnavatele a na straně zaměstnance, bylo by nutno zabývat se i otázkou nároku z hlediska vládního usnesení ze dne 10. června 1952 v tom směru, zda práce nebyla snad přidělena z důvodů, které by bylo možno postavit na roveň prostojům, takže by bylo nutné o náhradě ušlého výdělků uvažovat z hlediska tarifového (úkolového nebo časového).

Ježto krajský soud, vycházející z jiného právního názoru, nezjednal si podle zásady materiální pravdy náležitý skutkový podklad, zejména v tom směru, co bylo ujednáno o obsahu právního poměru, zda byl vyžádán souhlas podle dekretu č. 88/1945 Sb., a zda a jaké ujednání se stalo zejména i z hlediska přidělování práce, trpí řízení neúplností, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí věci. Tím porušil krajský soud zákon v ustanoveních § 1 odst. 2, § § 59, 88 odst. 2 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 1162 o. z. o.